

Ewa Szafraniec-Siluta

Politechnika Koszalińska

STRUKTURA FINANSOWANIA INWESTYCJI GOSPODARSTW ROLNYCH POMORZA I MAZUR

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie zróżnicowania struktury finansowania inwestycji gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur, z uwzględnieniem wielkości ekonomicznej, określanej na podstawie sumy wartości standardowych nadwyżek bezpośrednich (SGM) wszystkich działalności występujących w danym podmiocie. Badania poprzedzone kwerendą literatury oparto na danych gromadzonych i publikowanych przez FADN. Analiza i ocena zmian zachodzących w wartości przeciętnych inwestycji gospodarstw rolnych, przeciętnej wartości kapitałów własnych oraz zobowiązań, a także w strukturze kapitałów obejmuje lata 2004-2008. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że głównym źródłem finansowania inwestycji gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur jest kapitał własny.

Słowa kluczowe: finansowanie inwestycji, gospodarstwa rolne, standardowe nadwyżki bezpośrednie.

1. Wstęp

Podstawą produkcji w rolnictwie jest ziemia, której zasoby w szczególności sposób wpływają na efektywność funkcjonowania każdego gospodarstwa. Bez odpowiednich inwestycji podmioty te jednakże nie są w stanie utrzymać konkurencyjnej pozycji na rynku. Doskonalenie technicznych środków pracy oraz wprowadzanie nowych maszyn i urządzeń rolniczych prowadzą do wzrostu efektywności funkcjonowania gospodarstwa. Dotyczy to zarówno dużych, jak i małych gospodarstw. Oprócz ziemi istotnym czynnikiem ich rozwoju staje się zatem również kapitał. Właściwe określenie potrzeb inwestycyjnych, wybór źródła finansowania, a także efektywne wykorzystanie przedmiotu inwestycji – wszystko to wpływa na rozwój gospodarstwa.

Celem artykułu jest ukazanie zróżnicowania struktury finansowania inwestycji gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur, z uwzględnieniem wielkości ekonomicznej, określanej na podstawie sumy wartości standardowych nadwyżek bezpośrednich (SGM) wszystkich działalności występujących w danym podmiocie. Standardowa nadwyżka bezpośrednia jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolnej nad wartością kosztów bezpośrednich w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji. Parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej

gospodarstwa rolnego jest Europejska Jednostka Wielkości (ESU). Jedno ESU odpowiada równowartości 1200 euro [Goraj 2009, s. 8].

Wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych trafniej je różnicuje niż powszechnie stosowany miernik, jakim jest obszar użytków rolnych [Józwiak 2008, s. 52], ponieważ uwzględnia nie tylko ziemię, ale także pracę i kapitał.

Badania przeprowadzono na podstawie raportów publikowanych w ramach Polskiego FADN (*Farm Accountancy Data Network*) System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. Podstawą prawną Polskiego FADN jest ustawa o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych z 29 listopada 2000 r. [DzU nr 3 z 2001 r. poz. 20, z późn. zm.], a gromadzenie i przedstawianie danych zlecono Instytutowi Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Badaniu poddano gospodarstwa rolne, które działają w Regionie FADN 785 Pomorze i Mazury, obejmującym województwa: warmińsko-mazurskie, pomorskie, zachodniopomorskie oraz lubuskie.

Zgodnie z systematyką FADN przyjęto następujące klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych:

- gospodarstwo bardzo małe: $ESU < 4$,
- gospodarstwo małe: $4 \leq ESU < 8$,
- gospodarstwo średnio małe: $8 \leq ESU < 16$,
- gospodarstwo średnio duże: $16 \leq ESU < 40$,
- gospodarstwo duże: $40 \leq ESU < 100$,
- gospodarstwo bardzo duże: $ESU \geq 100$.

Badanie obejmuje lata 2004-2008¹. Wszystkie dane przedstawione w opracowaniu są wartościami średnimi dla rozpatrywanych grup gospodarstw rolnych.

2. Inwestycje gospodarstw rolnych

Dzięki realizowanym inwestycjom rolnicy mogą zapewnić gospodarstwu trwałość i sprawność ekonomiczną przez doskonalenie jakości i wydajności produkcji, wprowadzanie nowych technologii i modernizację majątku. Wysoki stopień zużycia środków trwałych w rolnictwie wskazuje na to, że procesy inwestycyjne w tym sektorze gospodarki są niezbędne [Kusz 2009, s. 131].

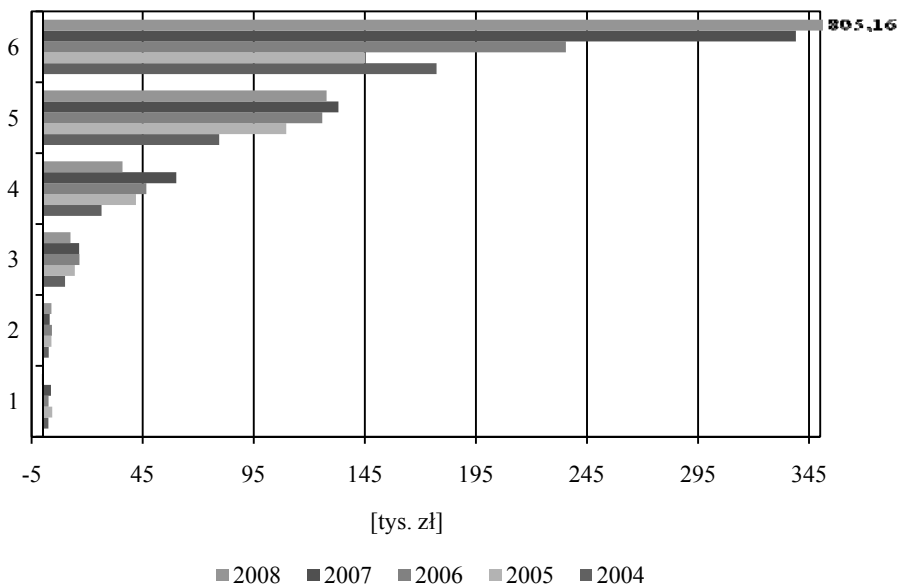
Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że w latach 2005-2008 wzrosła wartość nakładów brutto na środki trwałe² w rolnictwie. W 2005 r. wynosiły 2658,6 mln euro, w 2008 r. natomiast – 3637,22 mln euro [*Sprawozdanie...* 2010,

¹ Sprawozdania z lat 2004-2005 dotyczą indywidualnych gospodarstw rolnych, pozostałe natomiast również tych posiadających osobowość prawną.

² Nakłady zwiększające wartość majątku trwałego (w tym także przyrost inwentarza żywego – stada podstawowego) oraz nakłady ponoszone na remonty środków trwałych i przyrost wartości niematerialnych i prawnych. Nie obejmują nakładów będących pierwszym wyposażeniem inwestycji oraz odsetek od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji [*Pojęcie...*, www.stat.gov.pl, 27.11.2010].

s. 5-6]. Na możliwości inwestycyjne gospodarstw rolnych wpływa ogólna sytuacja gospodarcza kraju, a także Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej. W budżecie unijnym na lata 2007-2013 Polska otrzymała najwięcej środków na rozwój obszarów wiejskich ze wszystkich krajów członkowskich [Kozmana 2010, s. B5]. Prawdopodobnie wpływa to na zachodzące w rolnictwie procesy inwestycyjne.

Poziom inwestycji³ gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur przedstawiono na rys. 1.

Gospodarstwo według wielkości ekonomicznej: 1 – bardzo małe; 2 – małe, 3 – średnio małe; 4 – średnio duże; 5 – duże, 6 – bardzo duże.

Rys. 1. Przeciętna wartość inwestycji gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur [tys. zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Widoczna jest zależność polegająca na tym, że wzrostowi wielkości ekonomicznej gospodarstw towarzyszy zwiększenie wartości poniesionych przez nie przeciętnych nakładów inwestycyjnych.

Rolnicy, podejmując wysiłek inwestycyjny, nie zawsze kierują się tym, by zwiększyć skalę produkcji lub zmodernizować proces wytwórczy. Głównym celem, zwłaszcza właścicieli małych, rodzinnych gospodarstw rolnych, często staje się ułatwienie pracy sobie oraz swoim bliskim – pracującym w gospodarstwie rolnym. Ta-

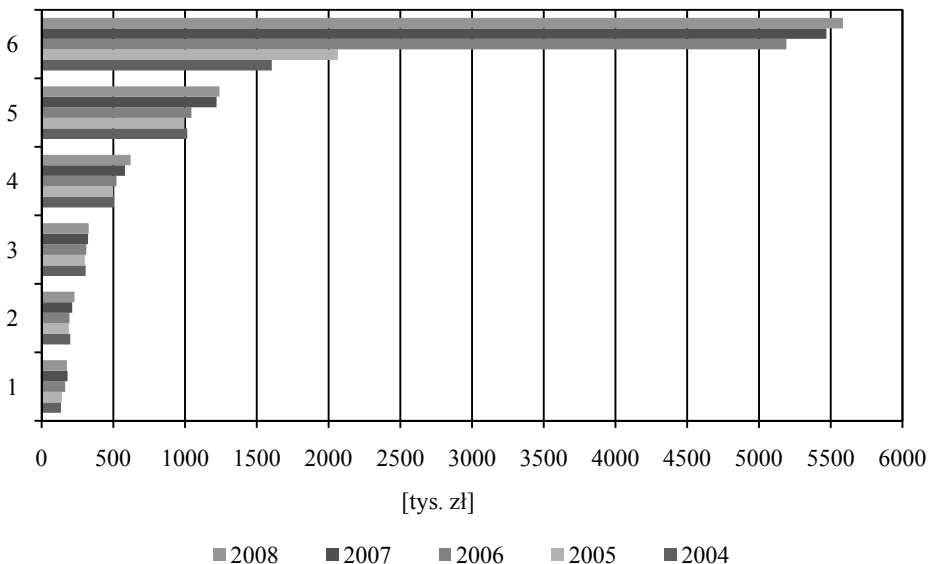
³ Inwestycje brutto to wartość zakupionych i wytworzonych środków trwałych pomniejszona o wartość sprzedanych oraz przekazanych nieodpłatnie środków trwałych w roku obrachunkowym, powiększona o różnicę wartości stada podstawowego [Goraj 2010, s. 27].

kie czynności powodują, że procesy inwestycyjne mają charakter tylko restytucyjny. Ich celem jest zastąpienie zużytych, lecz niezbędnych do funkcjonowania gospodarstwa, środków trwałych nowymi maszynami czy urządzeniami. Gospodarstwa generujące wyższą nadwyżkę bezpośrednią prawdopodobnie jednak częściej decydują się na inwestycje rozwojowe mające na celu m.in. rozszerzenie skali produkcji. Ponadto gospodarstwa o mniejszej wielkości ekonomicznej inwestują mniej, ponieważ ich dochody często nie wystarczają na zapewnieniu rodzinie odpowiedniego standardu życia. Powoduje to brak oszczędności, które mogłyby być przeznaczone na inwestycje, a także często oznacza ograniczoną zdolność kredytową.

3. Zmiany w poziomie kapitałów własnych gospodarstw rolnych

Kapitał własny odgrywa dużą rolę w rozwoju gospodarstw rolnych. Z przeprowadzonych badań wynika, że jest on podstawowym źródłem finansowania dla wielu gospodarstw ([Kusz 2009; Marcysiak, Marcysiak 2009; Ma, Tian 2006] i inni). Wynika to z jednej strony z ograniczeń w dostępie do zewnętrznych źródeł finansowania, z drugiej zaś z niechęci rolników do zadłużania się.

Wysokość kapitału własnego w gospodarstwach rolnych Pomorza i Mazur jest uzależniona od wielkości ekonomicznej jednostki (rys. 2).

Gospodarstwo według wielkości ekonomicznej: 1 – bardzo małe; 2 – małe; 3 – średnio małe; 4 – średnio duże; 5 – duże; 6 – bardzo duże.

Rys. 2. Przeciętna wartość kapitałów własnych gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur [tys. zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Średni poziom kapitałów własnych wzrasta wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych. W 2005 r. przeciętna wartość kapitału własnego zmniejszyła się w większości klas gospodarstw w stosunku do roku poprzedniego. Wynika to prawdopodobnie z wysokich pobrań środków pieniężnych na potrzeby własne. Wzrost kapitału w stosunku do roku poprzedniego, który zauważalny jest dla gospodarstw w kolejnych latach, może świadczyć o finansowaniu przez zatrzymanie wypracowanego zysku, a także o pozytywnych rezultatach inwestycji poniesionych w poprzednich okresach.

4. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego a poziom jego zadłużenia

Dla oceny znaczenia zobowiązań w finansowaniu inwestycji gospodarstw rolnych obliczono wskaźnik ogólnego zadłużenia, który określa stopień finansowania majątku kapitałami obcymi. Stanowi on relację zobowiązań ogółem do łącznych aktywów przedsiębiorstwa [Sierpińska, Jachna 2004, s. 167]. Poziom wskaźnika dla gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur, z uwzględnieniem klas wielkości ekonomicznej, przedstawiono w tab 1.

Tabela 1. Poziom wartości wskaźnika ogólnego przeciętnego zadłużenia gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur [%]

Rok \ Gospodarstwo	Bardzo małe	Małe	Średnio małe	Średnio duże	Duże	Bardzo duże
2004	7,85	8,62	9,05	15,11	20,82	29,76
2005	5,65	6,22	7,87	14,75	21,14	22,24
2006	5,73	6,49	9,46	15,65	26,00	30,39
2007	6,01	4,83	8,76	16,08	20,63	30,31
2008	3,99	6,17	9,22	17,32	22,85	30,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa wzrasta wskaźnik ogólnego przeciętnego zadłużenia. Wyjątkiem są gospodarstwa małe, które w 2007 r. były zadłużone w mniejszym stopniu niż bardzo małe. Niskie średnie zadłużenie mogło być przyczyną zmniejszonych nakładów inwestycyjnych w danym roku. Gospodarstwa o najmniejszej wielkości ekonomicznej najwyższy wskaźnik ogólnego przeciętnego zadłużenia odnotowały na początku badanego okresu, najniższy zaś w 2008 r. Gospodarstwa średnio małe oraz duże największy średnioroczny udział zobowiązań w źródłach finansowania miały w 2006 r. Zarówno w gospodarstwach średnio dużych, jak i bardzo dużych, począwszy od 2005 r. kapitały obce w coraz większym stopniu finansują majątek.

We wszystkich klasach gospodarstw rolnych wskaźnik ogólnego przeciętnego zadłużenia zachowuje niski poziom, zapewniający stabilność finansowania działalności. Niski poziom zadłużenia ogranicza jednak możliwość poprawy efektywności kapitału własnego.

5. Zmiany w strukturze kapitałów gospodarstw rolnych

Dodatni poziom inwestycji oraz niski wskaźnik zadłużenia gospodarstw rolnych mogą świadczyć o tym, że gospodarstwa rolne korzystają głównie z wewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Zatrzymanie wypracowanego zysku powoduje wzrost wartości kapitału własnego.

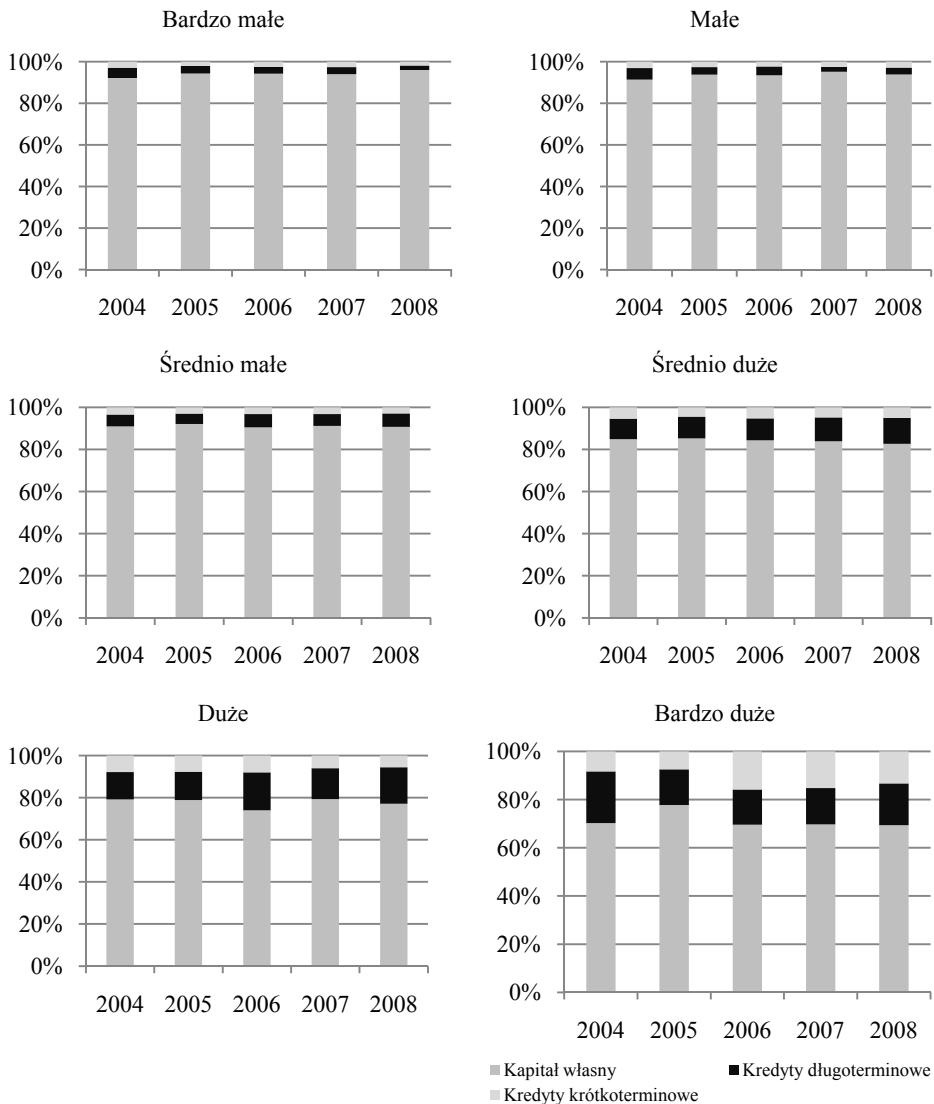
Strukturę kapitału gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur, z uwzględnieniem klas wielkości ekonomicznej, przedstawiono na rys. 3.

Gospodarstwa bardzo małe w badanym okresie zmniejszyły przeciętny udział zobowiązań w strukturze finansowania na rzecz kapitału własnego. W 2004 r. średnioroczny kapitał własny stanowił 92,15% przeciętnych pasywów gospodarstw, w 2008 r. natomiast – 96,01%. Gospodarstwa te korzystają z obcych źródeł finansowania – krótko- i długoterminowych, w podobnym zakresie.

Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 8 ESU utrzymywały także wysoki, ponad 90-procentowy poziom średniego kapitału własnego w strukturze pasywów. W średnich zobowiązaniach wyższy udział miały przeciętne kredyty długoterminowe, z wyjątkiem 2007 r. W tym czasie 95,17% majątku zostało sfinansowane z kapitału własnego. Pozostała część pochodziła natomiast z kredytów krótkoterminowych – 2,58% oraz długoterminowych – 2,35%. W roku tym przeciętny poziom inwestycji zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego. Wzrost nakładów w 2008 r. przyczynił się do niewielkich zmian w strukturze finansowania. Gospodarstwa małe zwiększyły o 38,9% poziom średniorocznych zobowiązań w stosunku do roku poprzedniego, co spowodowało spadek udziału przeciętnego kapitału własnego w źródłach finansowania do poziomu 93,83%.

Gospodarstwa średnio małe w badanym okresie utrzymywały także ponad 90-procentowy udział przeciętnych kapitałów własnych w strukturze średniorocznych pasywów. W okresie zwiększonych nakładów inwestycyjnych – w latach 2005-2007 – struktura finansowania ulegała niewielkim zmianom. W 2006 r., kiedy poziom inwestycji był najwyższy, 66,62% przeciętnych zobowiązań stanowiły kredyty długoterminowe.

Udział przeciętnego kapitału własnego w strukturze finansowania gospodarstw średnio dużych w badanym okresie był niższy niż 90%, co oznacza, że wzrost wielkości ekonomicznej przyczynia się do wzrostu zobowiązań w strukturze finansowania gospodarstw rolnych. Podobnie jak w gospodarstwach średnio małych, najwyższy średni poziom inwestycji w wypadku tych podmiotów wystąpił w 2007 r. W tym

Rys. 3. Struktura przeciętnych kapitałów gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

czasie 83,92% majątku finansowane było z kapitałów własnych, udział przeciętnych kredytów długoterminowych w strukturze zobowiązań, był natomiast ponaddwukrotnie wyższy od średnich zobowiązań krótkoterminowych.

Duże gospodarstwa rolne charakteryzowały się zmiennym poziomem zobowiązań. Ich średni stan w badanym okresie na przemian zmniejszał się w stosunku do

roku poprzedniego, po czym w kolejnym roku wzrastał. Tendencja ta utrzymywała się w latach 2005-2008. Średni poziom kapitału własnego w tym samym okresie natomiast wzrastał. Mimo to ich udział w strukturze finansowania był niższy niż w gospodarstwach o mniejszej wielkości ekonomicznej. W całym badanym okresie przeciętny kapitał własny nie stanowił więcej niż 80% sumy średnich pasywów.

Najniższy udział kapitału własnego w strukturze finansowania majątku występuje w wypadku gospodarstw o największej wielkości ekonomicznej. Gospodarstwa te w okresie 2006-2008 zwiększyły średnie nakłady inwestycyjne. Zmieniła się także struktura finansowania majątku. Udział przeciętnego kapitału własnego w kapitałach ogółem zmniejszył się na rzecz zobowiązań. Gospodarstwa bardzo duże w większym stopniu niż pozostałe korzystały z finansowania krótkoterminowego. W 2008 r., kiedy to średnie inwestycje wzrosły o 137,46%, gospodarstwa bardzo duże zwiększyły przeciętny poziom: kapitału własnego o 2,11%, kredytów długoterminowych o 17,79%, oraz zmniejszyły przeciętną wartość kredytów krótkoterminowych o 10,5%. Wywołało to zmiany w strukturze finansowania. W wypadku gospodarstw bardzo dużych jednakże różnica pomiędzy kredytami krótko- i długoterminowymi była najmniejsza w latach 2006-2008, w porównaniu do pozostałych klas gospodarstw.

Podsumowując, gospodarstwa o wyższej klasie wielkości ekonomicznej w większym stopniu korzystają z obcych źródeł finansowania niż gospodarstwa małe. Podmioty te częściej decydują się także na finansowanie działalności krótkoterminowym kapitałem obcym. Czynnikiem skłaniającym do zaciągania zobowiązań przez gospodarstwa rolne może być pomoc płynąca z Unii Europejskiej. Aby uzyskać dofinansowanie inwestycji ze środków unijnych, konieczne jest wniesienie wkładu własnego. Możliwość skorzystania z pomocy ograniczona jest jednak w czasie, co wyklucza długoterminową akumulację kapitału, charakterystyczną dla inwestycji w tym sektorze. Rolnicy zatem decydują się na finansowanie zewnętrzne. Znaczna część z nich jednakże nie posiada zdolności kredytowej [Wasąg 2009, s. 272]. Prawdopodobnie dotyczy to w większym stopniu gospodarstw generujących niską standardową nadwyżkę bezpośrednią. Ich dostęp do obcych źródeł finansowania może być zatem ograniczony. Tym bardziej że zaciągnięcie kredytu wiąże się z wypełnianiem zestawień finansowych, co okazuje się trudne dla rolników. Z przeprowadzonych badań wynika także, że wyższe wykształcenie rolników przyczynia się do wyższej wartości posiadanego przez nich majątku oraz nakładów na gospodarstwo [Gołębiowska, Klepacki 2005, s. 459]. Skuteczność w przechodzeniu wielostopniowych procedur i wymagań stawianych przez instytucje finansowe krajowe i unijne świadczy o możliwościach rozwojowych, zarówno gospodarstw, jak i ich właścicieli [Stefko 2008, s. 141-142]. Gospodarstwa większe i sprawniejsze ekonomicznie są w stanie efektywniej ubiegać się o finansowanie inwestycji z zewnętrznych źródeł, tym samym częściej korzystają z pomocy finansowej w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej.

Niemniej jednak podstawowym źródłem finansowania inwestycji gospodarstw rolniczych Pomorza i Mazur jest kapitał własny. Powiększanie jego wartości, przy jednoczesnym wzroście sumy bilansowej, świadczy o wewnętrznym finansowaniu inwestycji gospodarstw rolnych pozytywnie.

6. Wnioski

Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków ogólnych:

1. W badanym okresie wzrosła wartość nakładów brutto na środki trwałe w rolnictwie. Na możliwości inwestycyjne gospodarstw rolnych wpływa ogólna sytuacja gospodarcza kraju, a także Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej.

2. Wzrostowi wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur towarzyszy zwiększenie wartości poniesionych przez nie przeciętnych nakładów inwestycyjnych.

3. Średni poziom kapitałów własnych gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur wzrasta wraz z rozwojem ich wielkości ekonomicznej. Powiększanie kapitału może świadczyć o finansowaniu przez zatrzymanie wypracowanego zysku, a także o pozytywnych rezultatach inwestycji poniesionych w poprzednich okresach.

4. We wszystkich klasach gospodarstw rolnych Pomorza i Mazur wskaźnik ogólnego przeciętnego zadłużenia zachowuje niski poziom, zapewniający stabilność finansowania działalności.

5. Gospodarstwa rolne Pomorza i Mazur o wyższej klasie wielkości ekonomicznej w większym stopniu korzystają z obcych źródeł finansowania niż gospodarstwa małe. Podmioty te częściej decydują się także na finansowanie działalności krótkoterminowym kapitałem obcym. Niemniej jednak głównym źródłem finansowania inwestycji gospodarstw rolniczych Pomorza i Mazur jest kapitał własny.

Literatura

- Brzezik R., Mikołajczyk I., Wituszyńska A., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku. Region FADN 785 Pomorze i Mazury, Część 1. Wyniki standardowe*, Polski FADN System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Warszawa 2009.
- Brzezik R., Mikołajczyk I., Wituszyńska A., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku. Region FADN 785 Pomorze i Mazury, Część 1. Wyniki standardowe*, Polski FADN System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Warszawa 2010.
- Goraj L. (red.), *Wyniki uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2005 roku. Wyniki z regionu FADN 785 Pomorze i Mazury*, Polski FADN System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Warszawa 2006.

- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 r. Część 1. Wynik standardowe*, Polski FADN System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Warszawa 2009.
- Józwiak W., *Możliwości inwestycyjne polskich gospodarstw rolnych na obszarze OSN*, „Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie”, t. 8, z. 2b (24), Instytut Melioracji i Użytków Zielonych w Falentach 2008.
- Kozmana M., *Dotacje ratują rolnictwo*, „Rzeczpospolita”, 9.09.2010, nr 211.
- Kusz D., *Nakłady inwestycyjne w rolnictwie polskim w latach 1990-2007*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. XI, z. 2, Wydawnictwo „Wiś Jutra”, Warszawa 2009.
- Kusz D., *Procesy inwestycyjne w praktyce gospodarstw rolniczych korzystających z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2009.
- Kusz D., *Źródła finansowania inwestycji rzeczowych w wybranych gospodarstwach rolniczych Podkarpacia*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2007, t. IX, z. 1.
- Ma J., Tian G., *Risks, financing constraints, and high savings ratio in the rural economy of China: A model incorporating precautionary savings and liquidity constraints*, „Frontiers of Economics in China” 2006, January, vol. 1.
- Marcysiak A., Marcysiak A., *Źródła finansowania działalności bieżącej i inwestycyjnej gospodarstw rolnych*, [w:] *Problemy rolnictwa światowego*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, T. 9 (XXIX), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.
- Mądra M., *Kształtowanie poziomu zadłużenia w zależności od powierzchni użytków rolniczych gospodarstw rolnych*, [w:] *Ekonomika i organizacja gospodarki żywnościowej*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, 77 (2009), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.
- Mikołajczyk I., Zmarzłowski K., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku. Region FADN 785 Pomorze i Mazury, Część 1. Wyniki standardowe*, Polski FADN System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Warszawa 2008.
- Pojęcie stosowane w statystyce publicznej*, www.stat.gov.pl, 27.11.2010.
- Sierpińska M., Jachna T., *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Sprawozdanie zbiorcze z realizacji Krajowego Planu Strategicznego Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2010.
- Stefko O., *Aktywność inwestycyjna i umiejętność pozyskania kapitału obcego jako warunki rozwoju i podnoszenia konkurencyjności gospodarstw indywidualnych w Polsce*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2008, no. 2 (8).
- Wasąg Z., *Wpływ dofinansowania unijnego na modernizację techniczną gospodarstw rolnych w Polsce*, „Inżynieria Rolnicza” 2009, nr 8 (117).
- Wyniki uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2004 roku (Wyniki reprezentatywne dla regionu FADN 785 Pomorze i Mazury)*, Polski FADN System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Warszawa 2005.

STRUCTURE OF FINANCING INVESTMENTS OF AGRICULTURAL HOLDINGS IN POMERANIA AND MASURIA

Summary: This article aims to show the diversity in the structure of financing the investments of agricultural holdings in Pomerania and Masuria, taking into account the economic size, defined as a sum of values of standard gross margin (SGM) of all activities occurring in a given entity. The studies were preceded by a bibliographic query, based on data collected and published by the Polish FADN. The analysis and evaluation of changes in the average value of investments of agricultural holdings, the average value of equity and liabilities, and capital structure cover the period 2004-2008. Based on the survey it was found that equity is a key source of financing investments of agricultural holdings in Pomerania and Masuria.